
vaiShNavadarshanAnAM di NmAtraparishIlanam

వైష్ణవదర్శనానాం దిక్షాత్రపరిశీలనమ్

Document Information

Text title : vaiShNavadarshanAnAM dingmAtraparishIlanam

File name : vaiShNavadarshanAnAMdingmAtraparishIlanam.itx

Category : misc, article, pradIptakumArananda

Location : doc_z_misc_general

Author : (Copyright) Pradipta Kumar Nanda, Kendrapara, Orissa pknanda65 at gmail.com

Transliterated by : Pradipta Kumar Nanda pknanda65 at gmail.com

Proofread by : Pradipta Kumar Nanda

Acknowledge-Permission: (Copyright) Pradipta Kumar Nanda

Latest update : August 12, 2022

Send corrections to : sanskrit@cheerful.com

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

August 12, 2022

sanskritdocuments.org

వైష్ణవదర్శనానాం దిఙ్మోత్రపరిశీలనమ్

లేఖకః - నన్నప్రదీప్తకుమారః

తత్ర నారదపఞ్చురాత్రాది ఆగమోక్తవిధినా విష్ణుమన్తగ్రహితారో వైష్ణవాః । విష్ణుపూజనరతాః । తే చ రామకృష్ణనారాయణవిష్ణాద్విషాదిశబ్దబ్రహ్మసమర్చయంతః నామరూపచింతనపరాయణా భవన్తి । వైష్ణవలక్షణం తు -

“పరమాపదమాపన్నో హర్షే వా సముపస్థితే ।

వైకాదశీం త్యజేద్యస్తు యస్య దీక్షాస్తి వైష్ణవీ ॥”

విష్ణ్వర్చితాఖిలాచారః స హి వైష్ణవ ఉచ్యతే ॥ (నిర్ణయసిన్ధో)ఇతి । షడ్ విధా వైష్ణవా విద్యన్తే । తేషు ద్వైతవాదిమధ్యాచార్యు ఆద్యః । అనేన పూర్ణప్రజ్ఞ భాష్యం విహితమ్ । ద్వితీయో వేదాన్తపారిజాతసౌరభకర్తా నిమ్బార్కాచార్యో ద్వైతాద్వైతసమర్థకః । తృతీయో విశిష్టాద్వైతవాదీ రామానుజాచార్యుః శ్రీభాష్యకర్తా । చతుర్థ అణభాష్యకర్తా వల్లభాచార్యుః శుద్ధాద్వైతవాదీ । పఞ్చమ ఔపాధిక భేదాభేదవాదీ భాస్కరాచార్యుః భాస్కరభాష్యకర్తా । షష్ఠః శ్రీచైతన్యమహాప్రభుః । అచిన్త్యభేదాభేదసమర్థకః । ఆత్ర బలదేవవిద్యాభూషణస్య గోవిందభాష్యం ప్రసిద్ధమ్ । ఏతేషాం మతాని ప్రదర్శ్యన్తే క్రమశః ।

౧. పాఞ్చురాత్రమతమ్

తత్రాదౌ పాఞ్చురాత్రే బ్రహ్మణో నారాయణస్య సగుణ-నిర్గుణభేదేన రూపద్వయం ప్రసిద్ధమ్ । జ్ఞాన-శక్తి-ఐశ్వర్యు-బల-బీర్యు-తేజాంసి షడ్గుణాః । తద్గుణవిగ్రహావన్ వాసుదేవః । లక్ష్మీః భగవత ఆత్మభూతా శక్తిః । సృష్ట్యాసృష్టే క్రియాశక్తి-భూతిశక్తిభేదాభ్యాం ద్విధా విభక్తా । జగదుత్పాదనాత్మకః సంకల్పః క్రియాశక్తిరితి పరిచితా । జగద్రూపేణ పరిణత్వైర్భూతిశక్తిరిత్యుచ్యతే । యచ్ఛక్తిమ్-క్రియాశ్చో యోఽయమున్నేషః స భూతిపరివర్తకః ।

లక్ష్మీమయః ప్రాణరూపో విష్టోః సంకల్ప ఉచ్యతే ॥ (అహిర్బుధ్వ్య సంహితా 3/౨౧) ఇతి । లక్ష్మ్యో అనుగ్రహేణ విశ్వసృష్టిర్జ్ఞానయతే । పాఞ్చురాత్ర మతేన వ్యూహ-విభవ-ఆర్చనావతార-అన్తర్యామీ భేదేన చత్వార అవతారాః । వాసుదేవాత్మసంకర్షణః ।

సంకర్షణాత్ప్రద్యుమ్నః । ప్రద్యుమ్నాత్ అనిరుద్ధ ఇతి చత్వారో వ్యూహాః । భాగవతేఽపి
వ్యూహో ఉక్తాః । యదుక్తమ్-
నమస్తే వాసుదేవాయ నమః సంకర్షణాయ చ ।

ప్రద్యుమ్నాయానిరుద్ధాయ సాత్వతాం పతయే నమః ॥ (భాగవతే ౧౦/౪౦/౨౧)
ఇతి పాశ్చరాత్రపరంపరా ధార్మికవికాశరూపేణ ప్రస్తుతా సతి వైష్ణవపురాణేషు
దరీద్రశ్యతే । నిష్కామకర్మణా భగవతి భక్తిరాయతే । భక్త్యా భగవచ్ఛరణాగతిరూపా
బ్రహ్మభావాపత్తిరోక్షః । తదర్థం భగవదారాధనం సర్వశ్రేష్ఠమితి నిశ్చప్రచమ్
(భక్తిచన్దికాయాం పృష్ఠ ౨౧) । ప్రత్యపాది భగవతా వ్యాసేన-
సమారాధ్యైవ గోవిందం గతా ముక్తిం మహారయః ।
తస్మాద్భజ హృషీకేశం కృష్ణం దేవకీనన్దనమ్ ॥
తద్భిహ్మా పరమం ప్రోక్తం తద్ధామ పరమం పదమ్ ।
తద్ గత్వా కాలవిషయాద్ విముక్తా మోక్షమాశ్రితాః ॥ (మహాభారతే శాన్తిపర్వః
౨౦౬/౧౪) ఇతి ।

౨. మధ్వమతమ్

మధ్వాచార్యో ద్వైతవాదస్య ప్రధానః । తన్నయే జీవేశ్వరయోరశేషపార్థక్యం స్వీకృతమ్
। జీవ ఉపాసకః సేవకో భక్తశ్చ । బ్రహ్మ ఉపాస్యం సేవ్యం పూజనీయం చ । అనయోర్మధ్యే
ఐక్యం నాస్తి । తత్ర ద్రవ్యగుణకర్మసామాన్యవిశేషవిశిష్టాంశిశక్తిసాహచర్యాభావాః
దశపదార్థాః స్వీకృతాః । ద్రవ్యాణి వింశతినంఖ్యకాని । పరమాత్మా భగవాన్ విష్ణురేవ
। లక్ష్మీః భగవతః శక్తిః । జీవా అనుచరా అజ్ఞానదుఃఖదూషితాః । ఏతత్సర్వం-
శ్రీమన్మధ్వమతే హరిః పరతరః సత్యం జగత్తత్వతో
భేదాః జీవగణాః హరేరనుచరా సీచోచ్ఛభావం గతాః ।
ముక్తిర్నైజసుఖానుభూతిరమలా భక్తిశ్చ తత్సాధనం
అజాదిత్రితయం ప్రమాణమఖిలామ్నాయైకవేద్యో హరిః ॥ (సామాన్యదర్శనమ్) ఇతి
వ్యాసతీర్థేన మధ్వమతం సంకీర్తితమ్ ।

3. నిమ్బార్కమతమ్

కదాచిద్ ద్వైతాద్వైతవాదీ నిమ్బార్కాచార్యః । తన్నయే బ్రహ్మ సగుణం నిర్గుణం
చేత్యస్మిన్నర్థే ద్వైతాద్వైతవాదః । జీవబ్రహ్మణో భేదో అభేదో వేత్యస్మిన్నప్రకే తు
ద్వైతాద్వైతౌ భేదాభేదవాదౌ వా స్వీకృతౌ । (సర్వదర్శనకౌముద్యామ్ పృష్ఠ ౨౦౩)

ఆత్మానాత్మకభేదేన తత్త్వం ద్వివిధమ్ | ఆత్మా జీవాత్మపరమాత్మభేదేన ద్వివిధౌ | జీవో జ్ఞానవాన్ జ్ఞాతృత్వాదిధర్మాధారరూపః | అణుః పరతన్త్రః ప్రతిశరీరం భిన్నో బన్ధమోక్షయుక్త ఇతి వదన్తి | ప్రకృతిపురుషకాలకర్మణాం నియన్తా పరంబ్రహ్మ వాసుదేవః శ్రీకృష్ణః | తస్య హరిరితి నామాన్తరం విద్యతే | జీవేశ్వరయోరంశాశిభావసమ్బంధః స్థిరీకృతః | ప్రకృతిస్తత్కార్యదేహాదికమనాత్మతత్త్వమ్ | తదుక్తమ్-
జ్ఞానస్వరూపం చ హరేరధీనం శరీరసంయోగవియోగయోగ్యమ్ |

అణుం హి జీవం ప్రతిదేహాభిన్నం జ్ఞాతృత్వవన్తం యదనన్తమాహుః || (దశశ్లోకీ ౧) ఇతి | ముక్తౌ శ్రీకృష్ణపదసేవనం వినా అన్యత్ సాధనం నాస్తి | “తస్మాత్ కృష్ణ పరో దేవః తం ధ్యాయేత్ | తం రసేత్ తం భజేత్ తం యజేత్ ఓం తత్పదితి |” (దశశ్లోకీటీకా పృష్ట 3౬) రాధా శ్రీకృష్ణస్యాహ్లాదిన్ శక్తిః సర్వేశ్వరీ | రాధాకృష్ణయోర్మధ్యే విమ్బప్రతివిమ్బభావః స్వీకృతః | తథా హి భాగవతే-

రేమే రమేశో వ్రజసున్దరీభిర్భగధార్భవః స్వప్రతివిమ్బవిభ్రమః | (భాగవతమ్ ౧౦/౩౩/౧౭) ఇతి | అపి చాత్ర-

కృత్వా తావన్తమాత్మానం యావతీర్గోపయోషితః |

రేమే స భగవాన్స్తాభిరాత్మారామోఽపి లీలయా || (భాగవతమ్ ౧౦/౩౩/౨౦) ఇతి |

౪. రామానుజమతమ్

విశిష్టాద్వైతవాదీ రామానుజాచార్యుః | విశిష్టం చ విశిష్టం చ విశిష్టే విశిష్టయోః స్థూలచిదచిద్విశిష్టబ్రహ్మణః సూక్ష్మచిద్విశిష్టబ్రహ్మణ్శ్చద్వైతం భేదభావ ఐక్యమితి విశిష్టాద్వైతమ్ | ఆత్ర త్రయః పదార్థా వివేచితాః చిదచిదీశ్వరభేదాత్ | చిదత్ర జీవాత్మానో బహవః | అచిత్తుజడరూపం జగత్ | సకలకల్యాణకరః కరుణావరుణాలయః సర్వజ్ఞః సర్వశక్తిమాన్ స్వయంప్రకాశః జగత్ప్రభుః శ్రీమన్నారాయణోఽద్వితీయో సాధ్యః | చతుర్దశబ్రహ్మణ్ణా అనన్తజీవాశ్చ తచ్చరీరమ్ | సాధ్యసిద్ధ్యర్థం న జ్ఞానం నాపి జ్ఞానకర్మసముచ్చయః కిన్తు భక్తిరేవ మాన్యా |

౫. వల్లభమతమ్

పుష్టిమార్గప్రవర్తకో వల్లభ అణుభాష్యకర్తా శుద్ధాద్వైతవాదీ | తన్మతానుసారం-” వేదాః శ్రీకృష్ణవాక్యాని వ్యాససూత్రాణి చైవ హి | సమాధిభాషా వ్యాసస్య ప్రమాణం తత్ చతుష్టయమ్ ||” (వైష్ణవసంప్రదాయ సిద్ధాన్త పృష్ట ౧౧౫) ఇతి కర్తృత్వ భోక్తృత్వత్వాత్ భగవాన్ శ్రీకృష్ణః ఏవ పరమాత్మా బ్రహ్మ | జీవ అణుః | బ్రహ్మణోఽశః |

జీవస్య భగవద్గర్భాణాం తిరోభావ ఏవ జీవభావః । సాధనం జ్ఞానభక్తిరూపముక్తమ్ ।
శ్రవణమననోపాసనాదిభిః పాపక్షయే సతి భగవత్ప్రేమోత్పత్తిస్తతో ముక్తిరిత్యుచ్యతే ।

౬. చైతన్యమతమ్

అసౌ చైతన్యమహాప్రభుః భగవత అవతారభూత ఇతి జీవగోస్వామినా భాగవతసందర్భే
ఉక్తమ్ । తద్యథా-

అన్తః కృష్ణం బహిర్గౌరం దర్శితాంగాదివైభవమ్ ।

కతౌ సంకీర్తనాదైః స్మః కృష్ణచైతన్యమాశ్రితాః ॥ (భాగవతసందర్భః ౧౨/౩౨) ఇతి ।
స్వరూపాద్యభిన్నత్వేన చిన్తయితుమశక్యత్వాద్ భేదః,భిన్నత్వేన చిన్తయితుమశక్యత్వాద్
అభేదశ్చ ప్రతీయతే । అనేన శక్తిశక్తిమతో భేదాభేదౌ అంగీకృతౌ । తౌ చ అచిన్త్యౌ ।
((భాగవతసందర్భః) చైతన్యమహాప్రభుణా న కోఽపి గ్రన్థః లిఖితః । కేవలం “శిష్యాష్టకం”
రచితవాసీతి కేచిద్వదన్తి । యద్యపి చైతన్యసంప్రదాయః మాధ్వమతస్య శాఖావిశేషస్తథాపి
మాధ్వమత-చైతన్యమతయోః మహాన్ భేదః స్వీక్రియతే । చైతన్యమతస్య ప్రధానాచార్యః
బలదేవవిద్యాభూషణః । తేన బ్రహ్మసూత్రోపరి అచిన్త్యభేదాభేదమతీయం గోవిందభాష్యం
విలిఖితమ్ । తన్నయే ఈశ్వర-జీవ-ప్రకృతి-కాల-కర్మాణి ఏచ్ఛుతత్త్వాని శ్రూయన్తే ।
ఈస్వరో విభుచైతన్యమ్ నిత్యజ్ఞానాదిగుణకం శ్రీకృష్ణ ఏవ పరమోత్తమం వస్తు । జీవాత్మా
అణుచైతన్యమ్ । ఈశ్వరవన్నిత్యజ్ఞానాదిగుణవిశిష్టోఽస్మచ్ఛబ్దమాచ్యుతః । విశ్వం సత్యమ్
। జీవమాత్రో హరేర్దాసః । శ్రీకృష్ణస్య చరణలాభ ఏవ ముక్తిః । భక్తిరేవ ముక్తిప్రాప్తయే
చరమసాధనమ్ । యచ్ఛోక్తమ్-

ఆరాధ్యో భగవాన్ ప్రజేశతనయస్తద్ధామవృన్దావనం

రమ్యా కాచిదుపాసనా వ్రజవధూవర్గేణ యా కల్పితా ।

శాత్రం భాగవతం ప్రమాణమమలం ప్రేమా పుమర్థో మహాన్

శ్రీచైతన్యమహాప్రభోర్మతమిదం తత్రాదరో నః పరః ॥ (వైష్ణవసంప్రదాయ సిద్ధాంత పుష్ట
౪౪౩) ఇతి ।

— లేఖకః - నందప్రదీప్తకుమారః

డాక్టర్ ప్రదీప్త కుమార నందః

శ్రీజగన్నాథసంస్కృతవిశ్వవిద్యాలయః

శ్రీవిహారః,పురీ

——
vaiShNavadarshanAnAM di NmAtraparishIlanam
pdf was typeset on August 12, 2022

——
Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

